

Moaștele comunismului, la judecata publică

Autor: Vlad Stoicescu

Casa Terorii din Budapesta sau Muzeul DDR din Berlin ar putea avea curând un corespondent la București. Echipa asamblată de Vladimir Tismăneanu la IICCMER a pus pe lista priorităților instituției proiectul apariției unui Muzeu Național al Dictaturii Comuniste, văzut ca “un pas esențial în procesul de asumare prin cunoaștere a trecutului totalitar”.

Echipa condusă de Vladimir Tismăneanu, din postura președintelui Consiliului Științific al Institutului pentru Investigarea Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), pregătește un proiect de proporții destinat protejării și promovării memoriei perioadei totalitare.

Ideea unui Muzeu Național al Dictaturii Comuniste ar putea lua forme precise în următorii trei ani la București, dacă planul pus la punct de IICCMER găsește susținere instituțională. Cel puțin formal, președintele Traian Băsescu susține ideea, din moment ce Administrația Prezidențială a efectuat deja un studiu de fezabilitate în vederea evaluării proiectului.

Istoricul Bogdan Cristian Iacob, secretarul Consiliului Științific al IICCMER, vorbește în premieră pentru EVZ despre procesul apariției unui muzeu național menit să pună în vitrină vestigiile „civilizației comuniste”.

EVZ: Cum s-a conturat proiectul unui muzeu dedicat regimului comunist din România?

Bogdan Iacob: Proiectul Muzeului Național al Dictaturii Comuniste din România este una dintre recomandările Raportului Final al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Proiectul a fost asumat de către Președintele Traian Băsescu în discursul de condamnare a regimului comunist care a devenit act oficial al statului român. În primăvara anului 2009, cu ocazia unei ședințe a Comisei Prezidențiale Consultative pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (CPCADCR), s-a ridicat problema realizării acestui proiect.

Sub egida Comisiei, Administrația Prezidențială a inițiat un studiu de fezabilitate în vederea evaluării posibilităților de realizare a unui Muzeu Național al Dictaturii Comuniste. Persoanele angajate să efectueze acest studiu au identificat instituțiile cu care se poate colabora pentru construirea unui patrimoniu, posibilele locații ale muzeului și variante de concept curatorial raportat la experiențele din alte țări comuniste și la specificitățile istoriei comunismului românesc.

Echipa de specialiști a lucrat la acest studiu de fezabilitate până în decembrie 2009. Odată cu restructurarea IICCMER în februarie 2010, proiectul muzeal a fost integrat în planul de activitate al institutului. Raportul inițial realizat de echipa de specialiști care a lucrat sub egida CPCADCR a

fost modificat pentru a fi baza proiectului. În această nouă formă, el a fost prezentat Consiliului Științific al IICCMER în iunie 2010.

Cred că este pentru prima oară când IICCMER își asumă public un astfel de demers. S-au făcut deja pași, la nivel instituțional, pentru realizarea proiectului?

Proiectul e o prioritate pentru conducerea instituției. De aceea, am făcut demersuri în vederea obținerii unei locații specifice. Pe de altă parte, președintele Consiliului Științific, Vladimir Tismăneanu, și președintele executiv, Ioan Stanomir, au avut întâlniri oficiale cu reprezentanți ai Ministerului Culturii și Patrimoniului. Ministrul Kelemen Hunor sprijină acest proiect cu entuziasm, lucru important pentru că Muzeul Național al Dictaturii Comuniste din România va fi sub tutela Ministerului Culturii în procesul de creare a colecției și obținere a tuturor avizelor corespunzătoare.

IICCMER își va menține statutul de instituție parteneră și va oferi expertiză științifică. Odată cu rezolvarea problemei locației, se va demara lucrul la o hotărâre guvernamentală care să clarifice statutul și profilul noii instituții. Suntem în legătura permanentă cu ministrul Kelemen Hunor.

Putem încropi o listă a instituțiilor cu care lucrați în cadrul proiectului?

Începând cu primăvara anului trecut, în procesul de realizare a studiului de fezabilitate au fost contactate și s-a lucrat cu Arhivele Naționale ale României, Televiziunea și Radiodifuziunea, Arhivele Naționale de Film, Muzeul Național de Istorie, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Țăranului Român sau Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Această listă este în mod evident deschisă.

Dorim să stabilim cât mai multe astfel de colaborări. Instituțiile în cauză au fost consultate în ceea ce privește fondul de artefacte. Proiectul le-a fost prezentat doar în formă preliminară, acesta nefiind finalizat. Atât timp cât nu este clară locația și bugetul, factori co-dependenți, conceptul Muzeului este un proiect încă în lucru.

Când vă așteptați să aveți clarificate aceste două aspecte, finanțare și locație?

În primă fază, IICCMER va sprijini financiar proiectul prin realizarea unor campanii de promovare a viitorului Muzeu Național. Instituția noastră poate acoperi, în această etapă incipientă, cheltuielile necesare remunerării membrilor echipei care a demarat proiectul anul trecut. Ulterior, muzeul și IICCMER vor colabora pentru obținerea unor finanțări externe și vor face lobby pentru a obține fonduri private, eventual prin înființarea unei Fundații a Prietenilor Muzeului.

Am identificat multiple surse pentru a realiza o instituție sănătoasă din punct de vedere financiar. În plus, în condițiile actuale de criză este important, pe lângă partea de finanțare

publică, să valorificăm la maximum banii europeni, de pildă pentru lucrările capitale de amenajare ale muzeului odată obținută locația.

Avem în vedere programe și parteneriate internaționale pentru restaurare și dotare cu tehnologia necesară. Echipa care a realizat anul trecut studiul de fezabilitate a propus patru posibile locații. În prezent suntem în faza de negocieri cu autorități ale statului în vederea obținerii spațiului pe care îl considerăm cel mai potrivit pentru acest proiect.

Aveți în acest moment o idee clară despre rolul acestui muzeu?

Muzeul Național al Dictaturii Comuniste din România va fi o instituție fundamentală atât în procesul de comemorare a victimelor regimului comunist, cât și un mijloc educațional esențial. Vrem să construim o instituție vie, interactivă.

Muzeul se va adresa tuturor categoriilor de public pentru a-l face conștient de istoria proprie, important fiind mai ales ca noile generații, cei care nu au avut experiența directă a vieții în comunism, să li se ofere posibilitatea de a înțelege mai bine această perioadă atât de complexă din istoria recentă a țării noastre.

În România, avem Memorialul Sighet, instituție exemplară pentru comemorarea victimelor comunismului și a rezistenței împotriva regimului. Dorim să colaborăm cu Memorialul, cu Ana Blandiana și Romulus Rusan, pentru a găsi cea mai bună reprezentare a sistemului concentraționar.

Ne propunem însă ca muzeul să acopere întreaga perioadă de existență a regimului comunist și toate aspectele ce țin de funcționarea și perpetuarea acestuia din 1947 până în 1989. Așadar, în concepția noastră, proiectul are ca scop reprezentarea „civilizației comuniste” în România. Dictatura a fost un univers de instituții, politici, grupuri, discursuri și practici sociale populate și create de oameni cu diferite responsabilități și roluri. Muzeul Național trebuie să reprezinte toate aceste elemente componente ale lumii care a fost comunismul în România.

ETICA NEUITĂRII

“Confirmarea discursului dominant asupra istoriei e un pericol”

De ce susțineți apariția unui astfel de spațiu al memoriei?

Muzeul Național al Dictaturii Comuniste din România este în primul rând un pas esențial în procesul de asumare prin cunoaștere a trecutului comunist. Mai mult, implicarea în realizarea acestui proiect reprezintă îndeplinirea mandatului nostru, în condițiile în care IICCMER are ca scop, prin lege, “sprijinirea constituirii unor mecanisme educaționale și de informare destinate să promoveze memoria perioadei comuniste”.

Conducerea IICCMER este convinsă de necesitatea fundamentării unei culturi democratice pe baza a ceea ce Monica Lovinescu a numit etica neuitării. Muzeului Național al Dictaturii Comuniste este o instituție capitală a pedagogiei libertății.

Care este conceptul muzeografic din spatele proiectului? Aveți deja sedimentată o idee curatorială?

Muzeul va trebui să redea principiul esențial al unei dictaturi comuniste și anume ideea statului transformist ale cărui politici sunt axate pe realizarea unei societăți epurate de elementele considerate drept „străine” viziunii asupra lumii configurată în marxism-leninism. Cu alte cuvinte, se va porni de la expunerea proiectului Omului Nou în comunism.

Acest lucru presupune atât reprezentarea diferitelor politici ale regimului, a societății, a represiunii și cooptării, a ascensiunii socio-economice, cât și prezentarea nișelor de autonomie și, uneori, chiar libertate în cadrul partidului-stat.

Dorim să propunem o viziune holistică asupra regimului comunist în România, care să permită multiple nivele de identificare pentru viitorul public al Muzeului Național. Încercăm să găsim un echilibru între memoria și istoria comunismului în România, între viața și moartea în comunism, între opoziție și colaborare, între supraviețuire și prosperitate în perioada dictaturii PCR.

Proiectul actual este formulat sub titulatura Laborator, un program pe trei ani prin care se urmărește realizarea a patru lucruri fundamentale: pregătirea patrimoniului muzeal, realizarea unei rețele instituționale care să permită colectarea artefactelor, stabilirea unei relații strânse cu artiști contemporani care lucrează pe subiecte legate de perioada comunistă și, nu în ultimul rând, realizarea unor expoziții temporare care să pregătească publicul din România pentru o concepție curatorială unitară, și, de ce nu, care să creeze o masă critică de susținători și posibili finanțatori.

Aveți ca model un alt proiect similar derulat în țări din fostul bloc sovietic?

Nu avem un model anume pe care dorim să îl emulăm. În pofida trăsăturilor comune ale regimurilor comuniste, ele dețin și caracteristici specifice importante care sunt esențiale în procesul de reprezentare muzeală. Proiectul este bazat și pe o evaluare a experienței muzeale din alte țări foste comuniste.

Există exemplul faimos al Casei Terorii din Budapesta, un imens succes de public care însă a fost receptat în mediile de specialitate cu importante rezerve. Un alt exemplu este Muzeul DDR din Berlin, un muzeu al vieții cotidiene în comunism. Aici însă trebuie să fim atenți să nu lăsăm nostalgia față de trecut să obtureze faptul că partidul-stat a fost o dictatură.â

Vom încerca să găsim un echilibru între problemele puse de cercetători și încadrarea lor într-un discurs muzeografic care să fie interesant pentru public, să stârnească curiozitatea, să conțină

elemente de identificare și elemente provocatoare, să angajeze publicul într-un dialog. Acest lucru ține foarte mult de pregătirea în prealabil a unui fond de artefacte care să acopere toate aspectele istoriei comunismului în România.

Pe baza acestuia se va crea o colecție permanentă care să includă documente de arhivă, material audio-video, tablouri, sculpturi, postere, instalații sau orice alte elemente relevante pentru vizualizarea trecutului. Pentru a fi complet, discursul muzeografic trebuie să ia în considerare, în mod egal, obiectul, adică urma trecutului, studiul istoric, adică reprezentarea post factum a trecutului și memoria, constituită din imaginea istoriei mediate de cei care au trăit în comunism.

"Un pericol care este inerent oricărei experiențe curatoriale este acela de a folosi resursele materiale ale trecutului pentru a confirma discursul dominant asupra istoriei. În proiectul nostru, Muzeul Național nu este doar o reconstruire a trecutului, ci și o reexplorare creativă a sa",

Bogdan Iacob, secretar al Consiliului Științific al ICCMER